

DOCHIA ȘI TRAIAN

Povești și legende din Ținutul Neamțului

Daniel Dieaconu

DOCHIA ȘI TRAIAN

Povești și legende din Ținutul Neamțului

EDITURA UNIVERSITARĂ
București

Coperți: Dimitrie Iavorschi
Lector: Cristina Chirilă
Desene: Traian Stanciu, Dimitrie Iavorschi, Costel Cojocaru
Texte, concepție și tehnoredactare: Daniel Dieaconu

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și
inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor
Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DIEACONU, DANIEL

**Dochia și Traian : povești și legende din Ținutul Neamțului / culese și
prezentate de Daniel Dieaconu. - București : Editura Universitară, 2022**

ISBN 978-606-28-1414-4

821.135.1

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062814144

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această
lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2022
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021.315.32.47/ 0745 200 718/ 0745 200 357
comenzi@editurauniversitara.ro
www.editurauniversitara.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

Munții Neamțului, denumire care a devenit celebră prin scrierile lui Calistrat Hogaș, reprezintă în mare parte vechiul ținut al Neamțului, cel pomenit încă din cronică rusă a lui Nestor. Cel mai vechi al Moldovei. Sunt munți din grupa centrală a Carpaților Răsăriteni: Ceahlăul, Bistriței, Stânișoarei, Tarcău și parte din Hășmașul Mare. Este zona în care sunt cele mai multe mănăstiri și schituri din Europa calculate pe kmp. Este un ținut cu multe itinerarii spirituale: mitologie și creștinism.

Nu vor lipsi din cartea noastră tradiții și povești despre schiturile și mănăstirile zonei. Multe dintre ele își încep pisaniile cu vechi tradiții ce-au trecut peste secole. În munții noștri istoria se împletește cu legenda.

Vor fi povești cu domnitori, cu domnițe, cu haiduci, cu viteji daci de-ai lui Burebista și Decebal, cu multe ființe fantastice: draci, strigoi, vrăjitoare, iele, zâne, Dumnezeu și Sfântul Petru. Fără îndoială, dintre munții Neamțului cel mai cunoscut este Ceahlăul. Este cel mai înalt munte al Neamțului și totodată al Moldovei.

Este muntele cel mai cântat în literatura populară, dar și cultă, de la Cantemir și Asachi și până la Adrian Păunescu și Ioan Alexandru. De la Russo și Alecsandri care culegeau legende de la focuri de stâne, de la vânători, ciobani și lăutari și până la Hogaș, Constantin Turcu, Constantin și Elena Matasă. Cele mai multe povești sunt de la muntele Ceahlău.

Sunt și povești de la Grințieș, de la Farcașa și Borca, de la Poiana Largului și Hangu, de la Pipirig, Vânători și Crăcăoani, de la Tașca și Bicaș. Unele au fost cunoscute de mari scriitori, altele sunt puțin știute sau chiar inedite.

Am alăturat și legende versificate: aparțin învățătorilor Constantin Andraș și Gheorghe Baltă. Primul din Bistricioara, al doilea din Buhalnița, doi oameni cu existențe zbuciumate, doi iubitori ai munțilorși folclorului.

Componenta de imagine este una pe care nu puteam să o neglijăm. Aparține profesorului Traian Stanciu din Bicz (a murit în anul 2016), lui Dimitrie Iavorschi din Grințieșși, într-o măsură mai mică, lui Costel Cojocaru din Ceahlău.

Am alăturat acestui cuvânt de început două desene ce prezintă un bătrân alături de un tânăr căruia îi spune povești vechi. A fost ideea lui Dimitrie Iavorschi, o amintire a tinereții sale. Din păcate o imagine tot mai rar întâlnită. Sunt tot mai puțini cei care, tineri fiind, mai acordă atenție poveștilor celor bătrâni. Și multe dintre cele vechi și frumoase se pot pierde. Este unul dintre motivele care ne-au îndemnat spre această întreprindere publicistică, rod al multor ani de cercetare.

Prezentăm multe povești aflate din sate de la bătrâni, mulți dintre ei trecuți la cele veșnice, precum cei doi învățători, precum profesorul Stanciu. Dumnezeu să-i ierte!. Poveștile lor însă merg mai departe. Este modul nostru de a ne arăta recunoștința.

LEGENDA PANAGHIEI

Muntele Pionului, spun bătrânii din sate, este plin de „scorneli”, de povești, de legende, pe care le-au primit odată cu cântecul și cu laptele de la sânul mamelor și pe care le-au povestit la rândul lor fiilor și nepoților. Niciuna dintre stâncile Ceahlăului n-a aprins mai tare imaginația rapsozilor populari decât Dochia și Panaghia. Stânca Panaghiei, situată lângă vârful „tocit” al Toacei, se ridică maiestuoasă și strălucitoare în razele soarelui. Soarele o iubește încă și-i trimite razele-i mângâietoare ce o înconjoară cu un braț de îndrăgostit...

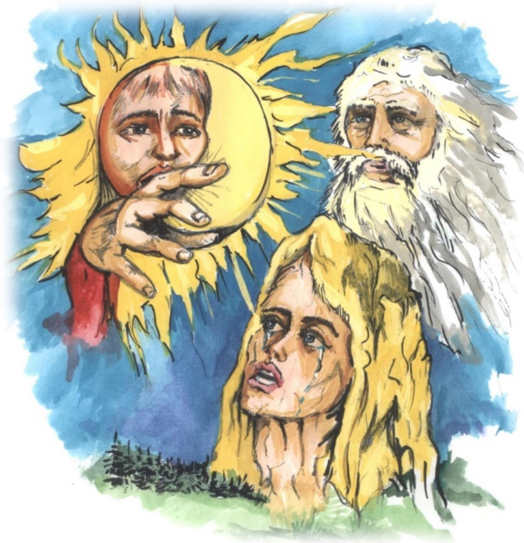
De la un bătrân al locurilor am aflat și noi o legendă, în care fantezia se îmbină cu realitatea. Cică, Panaghia era o fată din satul Răpciuni, ce crescuse pe lângă vechiul Palat al Cnejilor, fiind una dintre fetele de casă ale Mariei Cantacuzino. Dar stăpâna sa își vede soțul ucis de către lacomul și neîndurătorul Duca-Vodă, iar ginerele, fiul lui Brâncoveanu, își pierde capul pe butucul de la Edikule.

Ieșită din umbra întunecată a Palatului Cnejilor, fata străluci în razele Soarelui. Feciorii din sate nu mai căutau alte fete la hora de duminică. Ba mai mult, nu mai pridideau cu grija pe care i-o acordau. Lăsau coasa, lăsau securea și joagărul și se strângeau în jurul fetei. Sfatul obștii, oamenii cei buni și bătrâni, asistau neputincioși la nebunia fiilor lor. Au mers la vataman și i-au cerut să-i scape de farmecele Panaghiei spre a avea liniște în sat. Panaghia fu urcată sus pe platoul Ceahlăului, unde murise stoarsă de vlagă maica Nazaria, lângă stâncile trufașe, unde s-au adăpostit ereții și caprele negre. Vru să-și facă seama. Auzise de-unpustnic numit Ghedeon, dar găsi la adăpostul său de lângă Piatra Altarului doar oasele albite de vremuri.

Urcă pe Toaca gândind a-și afla liniștea în hăurile de dedesubt. Când, deodată, printre neguri, se ivi Soarele... Panaghia îl văzu și rămase vrăjită privindu-l. Soarele se opri și el să privească pe frumoasa din vârf de stâncă. Și ceasuri întregi

pierdu din drumul său spre asfințit. A doua zi, Panaghia urcă din nou pe vârf, pe Toaca. Iar Soarele prelungi la nesfârșit șederea sa deasupra Ceahlăului. Dar Noaptea ridică la Dumnezeu rugă împotriva Soarelui ce-i răpea din întuneric.

Dumnezeu îi ocrotea pe cei ce se iubeau, dar erau încurcate cele hotărâte încă de la săvârșitu' lumii și decise pedepsirea Soarelui îndrăgostit... Ceahlăul fu învesmântat în neguri negre și grele, iar Panaghia își așteaptă în zadar iubitul să spargă cu razele cețurile cenușii. Vru să coboare în sat, unde văzu lumina... Dar la poalele Toacei simți cum picioarele îi prind rădăcini, cum sânul și brațele și umerii luaseră încremenirea pietrei. Doar ochii se ridicară spre Soarele ce prea târziu învinse negurile.

Se spune că inima-i îndurerată n-a încetat să bată. Iar Soarele și astăzi poposește mai mult deasupra Ceahlăului. Și îmbracă în mantie de raze pe, cândva, la fel de strălucitoarea Panaghie, acum cea mai frumoasă stâncă a muntelui.

GENEZA. CUM S-A NĂSCUT CEAHLĂUL?!

Muntele ăsta a nostru, Ceahlăul, n-a fost dintotdeauna așa cum îl știm noi, înalt, cu stânci multe îngrămadite spre vârf și cu codri spre poale.

Se spune că Satana vroia să ajungă până sus la cer. A suflat o zi și-o noapte de-a rândul de s-a strâns mulțime de piatră grămadă. Când a vrut Dracul să se urce spre cerul din care fusese alungat, Dumnezeu a blagoslovit și a pus mâna pe muntele care s-a clădit - Ceahlăul. De atunci, Ceahlăul este muntele lui Dumnezeu, cel pe care a pus mâna Sa și l-a sfințit.

* * *

Se spune că Traian, împăratul Romei, a cucerit țara lui Decebal după lupte crâncene. Ca să supună pe toți dacii, i-a urmărit cu armatele sale până spre răsăritul Daciei. Ajuns aici, a hotărât să ridice o stavilă împotriva barbarilor care pândeau de dincolo de noua graniță a imperiului. Soldații romani și

prizonierii daci au adunat mulțime de pietre și le-au îngrămădit, iar în vârf au pus stâncile cele mari. Pe cea mai înaltă dintre ele au pus toacă și un legionar stătea cu ochi-n soare și vestea primejdia, bătând în acea toacă. Și așa a fost până la părăsirea Daciei de armatele romane...

* * *

Românii retrăgându-se dinspre Nistru, mai înăuntrul țării, din pricina potopului tăăresc ce venea din răsărit, au ajuns într-un loc mai îndepărtat unde, după multă chibzuială, se ridică căpitanul și zise:

- Ascultați, copii! Fiecare dintre voi să ieie o mână de țărână și s-o arunce înaintea lui.

Așa făcură, cum li se poruncise. Și fiindcă ai noștri erau mulți ca iarba, mulți ca nisipul mării, curând se ridică acest munte mare, pe care ai noștri îl numiră Ceahlăul și Cauceland îi zise neamul cu părul galben. Când cumpliții dușmani năvăliră, ridicat era muntele până la nouri și oastea tăbărată pe înălțimile lui abia de vulturi umblate. Aici, ai noștri erau cei mai tari și după creasta muntelui resping orice năvălire...

COLIBIȚA

Ștefan cel Mare a fost voievodul Moldovei cu cea mai îndelungată domnie din istoria acestui ținut (1457-1504). A fost mereu viu în conștiința poporului român, care i-a păstrat neștearsă amintirea. Și multe au fost plâsmuirile moldoveanului despre el.

Se spunea că și-ar fi îngropat parte din averi pe muntele Ceahlăului, la Izvorul Alb, dar căutătorii de comori au săpat zadarnic. Dar, adevăr este că în 1467, Matei Corvin, regele maghiar învins la Baia, fuge spre Transilvania pe drumul Hangului, pe Calea Mare, urmărit și de călăriea moldoveană și atacat de „muntenii” din palănci, care au prăvălit peste unguri brazi înținați. Regele a fost silit să renunțe la carele de luptă și la tunurile de bronz, pe care le-a îngropat pe muntele Hangului.

La fel de adevărată pare și legenda ce-o vom aminti, care ne va aduce, de asemenea, în perioada gloriei marelui voievod, tot în ținutul Moldovei, la poalele Ceahlăului sfânt.

Vorbesc bătrânii din strămoși despre marele voievod ca despre un sfânt al lui Dumnezeu, care a înfăptuit multe minuni, fiind mereu biruitor asupra cotropitorilor țării sale. Și s-a luptat el vitejește și cu muscalii și cu turcii și cu cazacii, cu leșii, tătarii, nemții și ungurii și-atât de mulți alții că nu se mai știe. Și din toți aceștia, nu a fost înfrânt decât o dată, de către neamul turcesc, numit și „spaima lumii”.

Se pare că Ștefan rămăsese fără viteji și fu silit să se retragă, să treacă munții Neamțului, și să găsească pe plaiurile noastre un loc de adăpost, unde să se poată feri de vremea vitregă ce-l năpăstuiuse. Și negăsind nimic, voievodul își închipui o colibiță și tot așa, azi, mâine, cât a poposit, făcu mai multe. Astfel că păcurarii vecini se întrebau cine este și ce caută prin aceste locuri. Atunci Ștefan îi lămurii cine este și din ce pricină își are aflarea în mijlocul lor. Voinicii, auzind acestea, îi spuseră că i se vor alătura și-i vor ajuta să-și recapete puterile. Și odată a șuierat unul și o ceată întregă s-a adunat împrejur să treacă sub steagul lui Ștefan cel Mare.

Și din ceata mică ce-i rămăsese voievodului, iată că se făcu o oștire însemnată, numai din flăcăi voinici, înalți ca brazii și viteji ca lei.

Ștefan, voios de acest ajutor neașteptat, își încălecă murgul negru ca iadul și iute ca fulgerul și se puse în fruntea lor, lăsându-și colibița pustie.

Această colibiță au îngrijit-o apoi cei care au rămas la stâne, ea dăinuind ani de-a rândul. Și locul unde era s-a numit „La Colibiță”, după cum s-a scris povestea.

MĂNĂSTIREA NEAMȚULUI

Mănăstirea Neamț are în istoria și cultura românilor o importanță deosebită, căci este o străveche lavră a monahismului din Moldova care nu strălucește doar prin existența multiseculară, ci și printr-o neîntreruptă activitate pusă în slujba neamului și a credinței strămoșilor. Moldova medievală n-ar fi fost întreagă fără mănăstirea Neamț.

Primele mărturii ale vieții anahoretice datează din secolul al XIII-lea, tradiția populară păstrând amintirea unui sihastru zis Nicodim. Pe la 1210 s-ar fi nevoit pe aceste locuri bătrânul Nicodim, ascuns în pădurile groase de atunci, înconjurat de bouri, de zimbri și plotuni.

Un mic schit a fost întemeiat de niște călugări moldoveni cu metania la muntele Athos reînțorși la locurile de baștină, în jurul bătrânului Nicodim, un monah cu mult har de la Dumnezeu. Era prea prea greu pentru el însă să-I conducă și primul egumen a fost Gherman, care împreună cu tovarășii săi ar fi ridicat o biserică cu hramul "Sf. Ioan Teologul".

Au trecut pe aici teutonicii ce apărau vadurile Moldovei, apoi Dragoș-Vodă din Maramureș, dar el era supus al regelui maghiar și nu a sprijinit pe călugări.

A fost însă reînnoită de Bogdan I, legendarul descălecător, și el din Maramureș de peste munți, care făcea la Neamț prima mănăstire voievodală. Era ortodox și voia creșterea neamului său și a noii sale țări în credința creștină răsăriteană. A fost o biserică de lemn, mică, din bârne rotunde. Se spune că, în preajmavechii biserici de lemn, Petru Mușat a ridicat primul lăcaș de piatră cu hramul "Înălțarea Domnului", la finalizarea și la înzestrarea căruia au mai contribuit și ceilalți voievozi mușatini de la sfârșitul veacului al XIV-lea. Cutremurul cel mare din al patrusprezecelea an de domnie a lui Ștefan cel Mare a dărâmat biserica ce greu a fost refăcută. Oștile lui Mahomed al II-lea, furioase că n-au cucerit Cetatea Neamțului în vara anului 1476, au distrus biserica.

Ștefan a scăpat de turci în toamna anului 1476 și a venit să se roage la mănăstire, călare, așa cum o făcea uneori. A aflat lăcașul în ruină și greu de-a mai fi refăcut. Și atunci a hotărât să facă biserică nouă. Și ce biserică! Nu sunt multe la fel printre români...

POLIȚA CU CRINI

Tradiția cerea ca la ridicarea unui sfânt locaș să se sădească lângă biserică o zadă sau, cum îi zic muntenii de la noi, un crin. Dacă biserica ar fi ars sau ar fi fost ruinată de vremuri și de oameni, rămânea crinul și sătenii știau că acolo a fost cândva un sfânt locaș și nu treceau fără închinăciune.

În vremurile de demult, zada nu creștea decât într-un loc: pe muntele Ceahlău. Erau strânse toate într-un loc, laolaltă parcă anume, pe o poliță sub un abrupt stâncos și chiar acolo, deasupra prăpastiei, viețuia un sihastru bătrân de care nu știau mulți oameni din sate.

Își făcuse un hățaș îngust până la scobitura sa din stâncă și nu oricine cuteza să se avânte pe acolo. Dar atunci când pe un om îl copleșea păcatul sau necazul și căuta ispașă de păcate sau alinare, pornea pe trudnicul drum din munte. Sfat aflau la el suflete zbuciumate și bătrânul sihastru le cerea drept răsplată, sau poate drept canon, să ia câte un crin de pe poliță și să-l sădească în fața bisericii din satul lor.

Și astăzi, locului i se spune Polița cu Crini și frumoșii arbori, conifere cu frunze căzătoare, s-au întins sub piatra Altarului și sub colții Detunatelor. În sate află crinul în curți de biserici, dar și stingher în alte locuri, și muntenii știu că acolo a fost biserică de schit sau sihăstrie în trecute vremuri și nu trec fără a se închina cu pioșenie...

POIANA TĂTARILOR

Se spune că în vremurile de demult, pe când trăia Ștefan Vodă al Moldovei, năvăliseră tătarii în țară. Se împărțiră în mai multe cete și porniră la jefuit în stânga și-n dreapta. Unii ajunseră până sub munte, pe Valea Bicazului.

Niște plăieși de-ai lui Ștefan le simțiră apropierea. Ei se frământară cum să facă să-i întoarcă îndărăt și până la urmă tocmiră un plan. Câțiva dintre ei s-au așezat după niște copaci uriași, cu arcuri cu săgeți și mai multe buciume. Ceilalți au trecut repede Bistrița, pitulându-se în spatele unor copaci, cu arcuri și buciume.

Când s-au apropiat tătarii de poiana în care își aveau plăieșii ascunzătoarea, se porni o ploaie de săgeți, iar buciumașii începură a răscoli măruntaiele codrilor cu huetul buciumelor.

Tătarii încercară să-și facă drum prin zăvoaiele de lângă apa Bistriței, dar și aici au fost întâmpinați de huet de buciume și stoluri de săgeți.

Cum nu vedeau pe nimeni și cum săgețile nu conțineau a cădea asupra lor, au crezut că au dat piept cu oastea lui Ștefan și o croiră de fugă pe unde veniseră, lepădând prăzile, urmăriți de săgețile moldovenilor. Când dădură cu ochii de grosul hoardei, le-au spus îngroziți că Ștefan e pe urmele lor. Toți au plecat să iasă mai degrabă din culcușul lui Ștefan, despre a cărui vitejie mersese faima peste nouă mări și nouă țări.

Așa a scăpat țara de tătari...

Locului unde s-a întâmplat ciocnirea între tătari și săgețile moldovenești i-a rămas numele de Poiana Tătarilor.

BABA DOCHIA

Spun sătenii de la poalele Ceahlăului că Dochia era o munteancă tare harnică, cu gospodărie mare, dar era o soacră foarte rea, care își chinuia nora în fel și chip. Avea o turmă mare de oi și strânsese multă lână. Pe la începutul lunii martie, a trimis-o pe nora sa să spele în apele Bistriței toată lână. Mai mult, i-a cerut să spele lână neagră atâta până se va face albă. Plângând, tânăra fată porni spre râu...

În aceste vremuri vechi de la începutul lumii, Dumnezeu și Sfântul Petru mai umblau încă pe pământ să mai așeze din rosturile lumii acesteia. Au aflat pe fată pe malul Bistriței și li

s-a făcut milă de chinul ei și au preschimbato pe dată lână neagră în lână albă. Ba i-au dat și un buchet mare cu flori proaspete de primăvară. Văzând florile, Dochia a crezut că a venit primăvara și a plecat cu oile la munte, dar afară fiind frig, a îmbrăcat nouă cojoace mari din blană de oaie. Dumnezeu a dat o ploaie grea, fără oprire, iar Dochia a lepădat, unul după altul, cele nouă cojoace ude, îmbibate de apă.

A rămas doar într-o cămașă subțire de in. Atunci, Dumnezeu a pornit un ger strașnic încât baba a înghețat. S-a prefăcut în stană de piatră, undeva în sprânceană Ceahlăului, spre aducere aminte. Se spune că urcușul ei a durat nouă zile, în fiecare lepădând un cojoc. Iată de ce primele nouă zile din martie se numesc zilele babelor, cu vreme schimbătoare, ploioasă sau friguroasă.